

**Ik droomde, dat ik langzaam leefde
langzamer dan de oudste steen.
Het was verschrikkelijk: om mij heen
schoot alles op, schokte of beefde,
wat stil lijkt. 'k Zag de drang waarmee
de bomen zich uit de aarde wrongen
terwijl ze hees en hortend zongen;
terwijl de jaargetijden vlogen
verkleurende als regenbogen**

Zo begint het gedicht Tijd van Vasalis, geschreven voor 1935 toen ze nog studente was in Leiden. Zoals elk goed gedicht verandert dit gedicht ons perspectief. In dit geval draait het de rollen om van mensen en bomen. Zó ervaren wij de wereld dus als we net zo langzaam zouden leven als bomen.

Bomen leven in een andere tijddimensie dan wij, letterlijk de onderkruipsels die leven onder kronen. Zoals wij neerkijken op het gekrioel van mieren, die schijnbaar doelloos kriskras heen en weer lopen, zien bomen naar ons vluchtige bestaan. We rennen, springen, vliegen, duiken, vallen, en bomen zien ons opstaan en weer doorgaan.

Bomen leven langzamer dan mensen en dat zie je ook aan hun leeftijd en groeisnelheid. Nu scheelt dat per soort. Bij populieren is het *live fast, die young*, maar beuken, eiken en linden kunnen honderden jaren oud worden. Voor dat soort veterandenbomen zijn wij slechts passanten. Ze zien ons als kleuter scharrelen aan de stam, verliefden krassen hun namen in hun bast en zien ook neer op onze grafzerk. En dat soms over meerdere generaties.

Oude bomen confronteren ons namelijk met het eeuwige en het oneindige, en daarmee met onze eigen sterfelijkheid. Ons leven is maar kort en vluchtig, maar zo'n monumentale boom was er voordat we geboren werden, is er tijdens ons leven en zal er zijn na onze dood. Misschien wel om die reden waren bomen de Grieken, Kelten, Germanen en tal van natuurvölkeren vroeger heilig. Er werd om gedanst, geofferd, getrouwd, rechtgesproken. Bomen waren getuigen bij levensgebeurtenissen.

Oude bomen vormen op hun beurt ook weer het communicatiemiddel tussen de generaties. In Delden is zo'n boomkervingen te zien met het jaartal 1879 en de naam Haverschmidt, de eigennaam van de Leidse dichter Piet Paaltjens. Zijn er ook arboglyfen in Leiden? Niet veel en dat komt omdat bomen in de stad niet heel oud mogen worden, gemiddeld maar zo'n 40 jaar. Vaak moeten ze wijken voor wegen of nieuwbouw of door beschadigingen. Maar ook zijn ze soms overgeleverd aan de willekeur van de politiek en de ambtenaren. 15 jaar geleden waren Kaukasische vleugelnoten in de mode. En misschien ook wel goedkoop want werkelijk overal werden ze aangeplant, niet alleen in Leiden. Inmiddels is 'vleugelnoot' hard op weg net zo'n Leids scheldwoord te worden als het woord kokosmakroon. Terwijl die boom er toch ook niets aan kan doen dat die op de exotenlijst is terechtgekomen.

Hoe ouder, hoe meer onderhoud en hoe meer risico, dat snappen wij. Maar mogen toch meer stadsbomen de gepensioneerde leeftijd bereiken? Gemeente zeggen dan vaak dat er geen plaats is voor monumentale bomen in de stad. Er liggen kabels in de weg, wetten en praktische bezwaren. Maar dat is natuurlijk onzin. Willen is kunnen. Sloop een weg en plan de stad om de bomen in plaats van andersom. Een beetje wethouder moet dit voor elkaar krijgen.

Maar alten we klein beginnen. Verbeter de groeiplaats, rommel met de grondwaterstand, maak ruimte tussen de bomen zodat de schimmels tussen de wortels elkaar kunnen raken - Peter Wohlleben zal u dankbaar zijn. Dat *world wood web*, bestaat echt, maar is enkele dimensies trager. Onze neuronen doen er enkele milliseconden over om informatie over te brengen tussen de synapsen in onze hersenen. Bomen en planten hebben daar, via hun wortels enkele minuten voor nodig, en bomen onderling, via de lucht, nog geruimere tijd langer. Planten die beknaagd worden door insecten scheiden stofjes of ultrasone geluiden uit waar soortgenoten honderden meters verder op reageren. Die zogeheten *Green Leaf Volatiles* merken we ook zelf als we het gras maaien. Die lekkere geur van versgemaaid bestaat dus eigenlijk uit de noodkreetjes of beter gezegd de needscheetjes van elk gewond grassprietje.

Bomen die we nu planten moeten bestand zijn tegen het klimaat over 80 jaar. In 2100 zal het, tenzij we op 22 november radicaal anders stemmen, wereldwijd 4 graden warmer zijn, het klimaat van Zuid-Frankrijk. Met alle hitte, overstromingen en bosbranden die daarmee gepaard gaan.

In de stad komt zoiets extra hard aan. Grote bomen zijn dus geen luxe, maar geven ons bestaanszekerheid, een woord dat we morgen in de Troonrede ongetwijfeld een paar keer zullen horen rollen. Ze beschermen en bewaren ons. Laten we bomen weer heilig verklaren.